herpy

FIRBEN

Markfirben

Lacerta agilis

Lacerta agilis er et kraftigt, kortbenet og dagaktivt firben fra sandede heder, klitter og solvendte skrænter. Arten lever fra Sydengland til Baikalsøen, og hannen får skinnende grønne flanker i parringstiden. Den bliver omkring 20 cm, lever af insekter og kræver sol, en kold vinterhvile og helst en udendørs indhegning.

Familie: Lacertidae Engelsk: Sand Lizard Udgivet 17. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**15-25 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**6-12 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Jordboende og gravende**
Biotop	**Tempereret skov og eng**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**120 × 60 × 60 cm** L × B × H til 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Hotspot	**38-45 °C**
Temperatur, nat	**12-17 °C**
Luftfugtighed	**40-60 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Anbefalet** Ferguson-zone 2
Vinterhvile	**4-6 °C** 4-16 uger
Kost	**Insekter**
Holdes	**Parvis eller 1 han med flere hunner**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**24-36 mdr.**
Kuldstørrelse	**4-15 æg**
Kuld pr. år	**1-2**
Inkubation	**40-45 dage** ved 24-25 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Ikke omfattet**
EU-bilag	**Ikke omfattet**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Fredet i Danmark (BEK nr. 521 af 25.3.2021, bilag 1, ændret ved BEK nr. 1005 af 2.7.2025; administreres af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø): vildtlevende dyr må ikke fanges eller dræbes. Hjemmehørende dyr fra naturen må ikke tages til terrarium. Arten står ikke på CITES eller i EU's handelsbilag. Opdrættet afkom af lovligt erhvervede dyr er undtaget (§ 2 nr. 2), men ejeren skal kunne godtgøre oprindelsen (§ 20).

Om arten

Lacerta agilis er et middelstort, kraftigt og kortbenet firben og den mindste art blandt de grønne firben. Voksne dyr er omkring 18 cm i nord, og enkelte dyr på det europæiske fastland når 25 cm. Halen er omkring halvanden gang så lang som krop og hoved. Hovedet er bredt og skovlformet, så dyret hurtigt kan grave sig ned i sandet.

Hannen har tydeligt større hoved end hunnen og får skinnende grønne flanker i parringstiden, som falmer igen før vinteren. Hos de østlige former kan hannen være grøn over hele kroppen. Hunnen er grå til brun og er om foråret og forsommeren buet af æg. Begge køn har rækker af øjepletter (mørke pletter med lys midte) langs ryg og sider, og tegningen er så fast, at

enkeltdyr kan kendes på den. Nyudklækkede unger er lysebrune med meget tydelige øjepletter og måler 30-60 mm fra snude til kloak i det første år og 60-90 mm i det andet.

Halen kan kastes af ved fare. Den vokser ud igen, men når ikke fuld længde, og den indeholder dyrets vigtigste fedtreserve. Der beskrives flere underarter, blandt andre *L. a. agilis*, *L. a. argus* og *L. a. exigua*, men kun få af dem kan skilles genetisk. Hybrider med *Lacerta viridis* er rapporteret. Artsnavnet er latin og betyder adræt.

I naturen bliver dyrene i gennemsnit omkring 6 år, men enkelte når 12 år og mere.

Dyret er sky, men hurtigt og kan vænne sig til en fast fodring. Det er et dyr til at iagttage og passe, ikke til at håndtere.

Udbredelse og levested

Lacerta agilis har et af de største udbredelsesområder blandt europæiske firben. Den findes fra Sydengland, Frankrig og de nordlige Pyrenæer gennem Mellem- og Østeuropa til Rusland og videre øst til Baikalsøen og det nordvestlige Kina. Mod nord når den Sydsverige, Sydøstnorge og Sydkarelen, og mod syd Norditalien, Balkan og det nordlige Grækenland. Længere mod øst findes den i Kaukasus, det nordøstlige Tyrkiet og Centralasien.

I Danmark, Sverige, Holland og England bor arten på sandede levesteder, mens den længere sydpå og østpå også findes på enge, skrænter, vejkanter og i haver. Udbredelsen er ofte pletvis, og bestandene i nordvest er små og isolerede.

> **Oprindelig udbredelse:** Storbritannien, Frankrig, Andorra, Danmark, Sverige, Norge, Finland, Nederlandene, Belgien, Luxembourg, Tyskland, Schweiz, Liechtenstein, Østrig, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn, Polen, Italien, Slovenien, Kroatien, Bosnien-Hercegovina, Serbien, Montenegro, Nordmakedonien, Albanien, Bulgarien, Grækenland, Rumænien, Moldova, Ukraine, Belarus, Litauen, Letland, Estland, Rusland, Georgien, Armenien, Aserbajdsjan, Tyrkiet, Kasakhstan, Kirgisistan, Mongoliet og Kina.

LEVESTED

Lacerta agilis kræver åbne, solrige og tørre levesteder med fast dække i nærheden. Det kan være klitter, heder, strandenge, solvendte skrænter, kanter af skov og marker, stenbrud og haver. I de koldeste dele af udbredelsen er arten bundet til kystheder og klitter, fordi æggene skal ligge i sand, der varmes af solen. Dyrene soler sig helst på træstammer og i vegetationens kant og sjældent på åben sand.

Dyrene kommer frem i marts-april, når temperaturen ligger over 12 °C. Parringen sker i maj og fortsætter til midten af juni, og hunnen lægger som regel ét kuld i juni-juli. Æggene ligger i løs sand i solen og klækkes sidst i august og i september. Voksne dyr forsvinder fra august, når fedtreserven i hale, lever og bughule er fyldt, og søger vinterkvarter i selvgravede gange, 30-60 cm nede i sandet eller jorden. Gangen lukker sig til af vind og regn, og dyret ligger uforstyrret til foråret.

Pasning

TERRARIET

Lacerta agilis trives bedst i et udendørs terrarie eller en indhegning i fuld sol, hvor dyret får naturligt sollys, naturlig døgn- og årsrytme og levende bytte. Et par kan holdes i en indhegning på 2 × 1 m. Den bør vende mod syd, have en bund af sand og små skrænter med 45-60° hældning og være lukket foroven med net mod fugle og katte. Kanterne skal være tætte og graves mindst 30 cm ned, så gnavere ikke slipper ind.

Indendørs skal et par have mindst 120 × 60 × 60 cm (længde × bredde × højde), og et større terrarie er altid en fordel. Unger fra samme kuld kan opdrættes i grupper på seks i 90 × 45 × 45 cm.

Bunden er sand. Kystformer holdes på vasket sand tilsat knust østersskal eller sneglehuse, heformer på en blanding af jord, tørv og fint grus. Sandet skal være dybt nok til, at dyret kan grave sig ned. Indret med flade sten, skifer, korkbark og rødder, så der er mange solpladser. Hannerne vælger og forsvarer dem, så de skal ligge med jævne mellemrum, være frie for beplantning og have en let skråning. Plant lyng, græs og stenurt. Sten og rødder skal ligge fast og uden sprækker, så dyret ikke klemmes.

Til hunnen skal der være et lag løs, let fugtig sand på omkring 18 cm på et solbeskinnet sted, helst ved en sten eller væg. Dér graver hun sin rede. Låget skal være tæt og med god ventilation.

TEMPERATUR

Lacerta agilis er et solelskende dyr. Dagtemperaturen i terrariet ligger på 22-30 °C, og solpladsen skal have en overfladetemperatur på 38-45 °C, målt med et infrarødt termometer. En solvendt klit kan om sommeren nå 48 °C i toppen og ligger over 28 °C i de laveste dele, så dyret selv vælger sin temperatur. Brug halogen- eller metalhalogenspots, som giver kortbølget infrarød varme, og beskyt pæren mod berøring. Dyret skal kunne trække sig ned i kølige gange eller skygge.

Om natten falder temperaturen til 12-17 °C. Unger holdes på 22-24 °C om dagen, 15-17 °C om natten og 26-28 °C på solpladsen.

Vinterhvile er nødvendig, hvis dyret skal formere sig. Kun raske, velnærede dyr uden snyltere sendes i vinterhvile; syge, magre og nyligt erhvervede dyr holdes vågne. Vej dyret i sensommeren og før nedtrapningen. Dagslængde og temperatur sænkes gradvist over omkring fire uger, og sidste måltid gives tre uger før hvilen, så tarmen er tom. Dyret flyttes til en plastkasse med grus eller træspåner, skjul og en lav vandskål, og kassen sættes i et køleskab uden fryser eller et køligt rum med stabil temperatur. Temperaturen sænkes fra 15 °C til 4-6 °C over en uge og holdes dér i 4-16 uger. Frost skal undgås. Hold bunden let fugtig og brug to uafhængige termometre. Kassen skal være gnaversikker. Vækning sker ved at hæve temperaturen til 15 °C og derefter til normal dagtemperatur. Dyret drikker først og begynder at æde, når temperaturen er over 12 °C. Se også temaet om vinterhvile.

Læs mere: Varme og temperatur Læs mere: Vinterhvile og årstider

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Lacerta agilis kommer fra tørre, åbne levesteder, og luftfugtigheden i terrariet ligger på 40-60 %. God ventilation er vigtigere end fugt, og bunden må ikke være konstant våd.

I naturen får dyret væske fra morgendug og regn. En lav vandskål skal stå i terrariet, selv om den sjældent bruges, og vandet skiftes dagligt. Sprøjt planter og sten let hver morgen på varme dage, så dyret kan slikke dråberne. Et skjul med let fugtigt sand giver et sted at søge ud af varmen. Hunnens redested holdes let fugtigt.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

LYS OG UVB

Lacerta agilis soler sig størstedelen af dagen og skal have kraftigt lys og UVB. Udendørs kommer UVB fra solen. Indendørs bruges T5-HO-rør med UVB over solpladsen, så lys, varme og UVB dækker samme område og er jævnt fordelt. Ved solpladsen skal UV-indekset være 0,7-3,0, svarende til Ferguson-zone 2. Mål med UV-måler, og skift rørene efter producentens anvisning. Glas stopper UVB.

Dagslængden følger årstiden: omkring 14 timer om sommeren, faldende til 8-10 timer om efteråret, så dyret kommer i rytme med vinterhvilen. Solpladsens spot tændes 5-8 timer midt på dagen.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Lacerta agilis er insektæder. I naturen består kosten af biller og deres larver, græshopper, fårekyllinger, edderkopper, sommerfuglelarver, bænkebidere og fluer. Myrer undgås. Dyret tager bytte, det kan overmande, og leder aktivt efter det.

I terrariet gives fårekyllinger, græshopper, vokslarver, melorme, kakerlakker og fluer i størrelser, dyret kan sluge hele. Foderdyrene skal være kraftigt fodret, før de gives. Støv dem med kalk og et vitaminpræparat med D3; til dyr uden UVB hyppigere. Knust sepiaskal eller stenkalk i bunden giver ekstra kalk. Hunner skal have ekstra tilskud i ugerne før æglægning.

Fodringen følger vejret: dyret æder, når sandet er varmt og lufttemperaturen over 12 °C. Voksne og unger tilbydes foder dagligt i den aktive sæson, på varme, solrige dage gerne 2-3 gange i små portioner. Om efteråret fedes dyret op før vinterhvilen, og sidste måltid gives tre uger før nedkøling.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Lacerta agilis er en enlig art, der kun mødes med artsfæller for at parre sig. Hannerne er territoriale og jager rivaler væk fra de bedste solpladser. Et par eller en han med to hunner pr. kvadratmeter er en rolig holdform. Hannerne tolererer hinanden bedst, når de er forskellige i størrelse, og hvor der er mange solpladser og ingen hunner. Hunnerne er fredeligere og kan dele skjul og solplads.

Hold ikke arten sammen med andre arter, så der ikke opstår konkurrence om solpladser og foder. Voksne dyr æder gerne unger, så unger holdes adskilt.

Et nyt dyr er sky og gemmer sig i begyndelsen. Efter nogle uger kommer det frem og tager føde fra pincet og fingre. Undgå at gribe fat i dyret, for halen kastes af ved stress. Flyt det så sjældent som muligt.

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hannen har et større hoved og grønne flanker i parringstiden, mens hunnen er grå til brun og tydeligt bredere om bughulen, når hun bærer æg. Hos hannen udvikler farverne sig, når dyret er kønsmodent. Hos unger er kønnet svært at se.

Dyrene bliver kønsmodne efter den anden eller tredje vinterhvile, altså ved to til tre års alder. Unger, der holdes varme gennem vinteren, vokser hurtigere, men det forstyrrer årsrytmen og anbefales ikke. Sæt kun raske, fuldt udvoksede dyr i avl.

PARRING

Parringen følger vinterhvilen. Dyrene skal være vågnet og have ædt, før hannen viser sine farver. Parringen begynder omkring en uge efter opvågningen og sker i løbet af nogle uger, i naturen i maj og til midten af juni. Hannen griber hunnen i halerod eller flanke, og kopulationen varer 2-4 minutter. Bagefter bevogter hannen hunnen i timer til dage. Hunnen parrer sig ofte med flere hanner.

Hold én han sammen med en eller to hunner. Er hunnens ryg eller halerod såret, skilles dyrene ad. Små ar ved halerod er normale og viser, at hunnen er parret.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen lægger æg fire til seks uger efter parringen, i naturen i juni-juli. Et kuld rummer 4-15 æg, og store hunner lægger flere end små. Én lægning pr. sæson er det almindelige, men en anden lægning kan komme i gunstige somre. Hunnen tager på i omfang, indtil æggenes form ses gennem huden, og hun holder op med at æde før lægningen.

Når hun graver prøvehuller, flyttes hun til et redekammer med omkring 18 cm løst, let fugtigt sand, korkbark og skifer. Hun graver ca. 10 cm ned og derefter sidelæns mod en hård flade. Efter lægningen får hun lov at blive nogle dage og fodres rigeligt, for hendes fedtreserver er lave. Hun forlader reden uden at passe æg eller unger.

INKUBATION

Æggene graves forsigtigt frem og lægges i en beholder med samme medie, som de lå i. De må ikke vendes, og sammenklæbede æg skilles ikke ad. Brug vermiculit blandet 1:1 efter vægt med vand i en plastbeholder med små lufthuller. Halvfyld beholderen, pres små fordybninger i mediet og læg et æg i hver.

Ved 24-25 °C klækker æggene efter 40-45 dage. Ved 22 °C varer inkubationen op til 60 dage og ved 31 °C helt ned til 30 dage. Vedvarende temperatur under 20 °C giver dårlig klækning og svage unger, og over 29 °C giver misdannelser. Luftfugtigheden i inkubatoren er omkring 90 %, og beholdernes låg luftes dagligt. Befrugtede æg er faste og skinner lyserødt mod lyset. Lugter eller skimmer et æg, fjernes det.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne er små (30-60 mm fra snude til kloak i det første år) og tilbydes foder fra de første dage. Giv små fårekyllinger, bladlus, bananfluer og andre små insekter, støvet med kalk og vitaminer. Seks unger kan holdes sammen i 90 × 45 × 45 cm med sand, flade sten, skjul og en lav vandskål. Temperaturen er 22-24 °C om dagen og 15-17 °C om natten, og solpladsen er 26-28 °C med UVB.

Voksne æder gerne unger, så ungerne holdes i et eget terrarie. Hold øje med vækst: dyr, der vokser langsommere end søskende, flyttes til en egen enhed. Først når ungerne er halvvoksne, kan de flyttes til de voksne dyr. Første vinter får kun raske, velnærede unger vinterhvile.

Sundhed og typiske fejl

De fleste problemer skyldes for lidt varme og UVB, ensidigt foder, for lidt plads eller for højt varmeniveau uden skygge. De typiske er:

- Knogleskørhed ved manglende UVB og kalk. Giv UVB eller sol, og støv foderet.
- Flåter og mider, især udendørs og i fugtig bund. Undersøg dyret regelmæssigt.
- Indvendige snyltere. Nye dyr holdes i karantæne, og en afføringsprøve tages før vinterhvilen.

- Overophedning på varme dage i et lukket terrarie uden skygge. Giv altid et køligt sted.
- Tab af halen ved stress eller kampe. Den vokser kun delvis ud, og dyret mister fedtreserve.
- Dårlig vinterhvile hos syge eller magre dyr. Hold dem vågne og fodret.
- Æglægningsproblemer, hvis der ikke er et egnet redested. Hunnen er urolig og graver.

Et sundt dyr har klare øjne, fyldig hale og god appetit. Opsøg en dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret ikke spiser, taber sig eller er sløvt.

Læs mere: Karantæne og hygiejne

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.